

Zlatý kočár - Tři sestry

Ve dnech 29. listopadu až 4. prosince t. r. se v Liberci uskutečnil festival ruské a sovětské dramatické tvorby. Zúčastnila se jej všechna severočeská divadla. Dnes zahajujeme recenze sedmi inscenací, jimiž soubory přispěly k této největší letošní události severočeského divadelnictví. Vzhledem k množství inscenací přinášíme úhrnný názor, v němž se přirozeně nemůžeme věnovat všem hereckým výkonům nebo analýze dramaturgie a překladů. Budiž proto řečeno předem, že dramaturgie ve svém celku nešla cestou nejmenšího odporu, že hledala nové tituly, a pokud zvolila staré a známé, přišla s novým, tvůrčím, generačním a současným názorem i s novými, původními překlady, které nejméně u poloviny textů mají vysokou hodnotu nejen literární, ale i divadelní. Proto herce i diváky zaujaly.

DIVADLO PRACUJÍCÍCH MOST

DPM má za posledních pět let poměrně nevyrovnanou sérii. K 60. výročí Velkého října uvedlo Gorkého Vassu Zelenovovou v zajímavé režii sovětského umělce Bobyljova, se zájmem herců — ale bez většího zájmu publika, přestože výkony Zadákové, Černé, Šnaidra a dalších byly pozoruhodné. Kutěrnického Nina bylo poctivě realistické divadlo s výtečným titulem Karla Nonnera — kdyby se to vysílalo v televizi, divák by hru asi přijal jako zajímavou studii měšťáctví s názvukem satiry — ale k jevištní podobě zůstal vcelku chladný. Gorinův Ten, který nikdy nezalhal, byl jen průměr a Ostrovského l chytřák se spálil byl skoro školním příkladem, jak se dramaturgický záměr a režijní výklad mohou minout. V tomto kontextu ční jako relativní inscenační vrchol uplynulého pětiletí Felchmannův pokus s Ibrahimbekovovým Dotekem — pro výraznou, relativně důsledně uskutečňovanou koncepci a pro pedagogický přínos k hereckví dvou hlavních představitelů — Mrázkové a Grygara.

Takže: pět her, pět režisérů. To už naznačuje první z řady současných problémů DPM: hledání nových tvůrců. Problém druhý — polonezdor, či pouhý polozdor, s angažováním elévů byl vystředěn příchodem nových herců, kteří s hereckou grupou i náročným mosteckým prostředím teprve srůstají, jak je cítit i v inscenaci Zlatého kočáru. Problém třetí — v poslední době se povážlivě často nedaří naplňovat to, co divadlo očekává od nosazeného titulu. Přání a skutečnost se daří zřymovat jen asi v polovině případů. Budiž řečeno ke cti vedení divadla, že si tuto situaci se soudružskou otevřeností uvědomuje a řeší ji.

Za této nesnadné situace byla svěřena režie Leonovovy hry mladé Janě Kališové, která svůj nesponný talent prokázala hned při svém nástupu do divadla režii komedie Vstupte. Tam prokázala i své obrazivé myšlení, svůj cit pro akci a pointu, pro instrumen-

V novém, výborném překladu, na zajímavé scéně a v dobré režii, hraje Divadlo pracujících Most hru Leonida Leonova Zlatý kočár. Za roli Něprjachina byl odborem kultury SKNV oceněn výkon Karla Nonnera (na snímku). Hru nastudovali Mostečtí k 65. výročí VŘSR. Snímek: FRANTISEK JINDRA

taci jevištních prostředků. Zde však stálo před typově odlišným úkolem: ideologicky a esteticky analyzovat nejen text a vztahy postav, ale celou atmosféru o dynamiku s pokusem vyložit jeho aktuální poselství současníkům.

Je logické, že Kališová pochopila syžet nesnadné Leonovovy hry svým mladým, ženským způsobem: především jako komorní, psychologický příběh skupiny zajímavých charakterů, jako časový snímek jednoho dne lidí, kteří za sebou vlečou neviditelnou káru válečné minulosti. Jenže Leonovova hra má ještě další společenský i časový rozměr: ti lidé sice přicházejí z minulosti, ale stejně naléhavě jsou formováni svou budoucností, do které vrůstají. Prospekce je vzrušuje možná víc než retrospekce — nejen mladé, Tomáše a Manku, ale především Ščelkonovovou, předsedkyni sovětu. Ta je s to ve jménu těch povinností k zítřku překročit patálie dneška — v inscenaci je to však misty schoulená, neurotizovaná žena, která do Zlatého kočáru nenasedne spíše z únavy (neochota něco měnit), než z mravní zásady své životní koncepce. Program k představení správně upozor-

ňuje, že Zlatý kočár je drama lidských koncepcí. Ano — jejich střet je jasný ve vztahu Nonnerova Něprjachina o Mrázkové Dášenky, ale je mdlý ve vztahu Čelkonovové a Karejeva. Protože však toto je vztah pro celé drama klíčový, inscenace nemá dost napětí, které by integrovalo jednotlivé obrazy. Srážka koncepcí je oslabena, neboť Karejevův životní způsob je metodou samolibě seriálního, změštitelského člověka, parazitujícího na vlastní minulosti, na legendě o svém pobytu na Pamíru.

Inscenační tradice Zlatého kočáru, jak jsme ji mohli za dlouhá léta sledovat u nás a trochu v Maďarsku, ukazuje, že lépe uspěli tam, kde zabrazili Karejeva — zčásti i proti textu — jako stále ještě společensky prospěšnou autoritativní osobnost, jako silného představitele jedné životní cesty, vedoucí k titulární úspěšnosti. Tento soupeř pak v divákově vyvolává obavu, zda Ščelkonovová jako představitelka oné šedivé, každodenní, prašné cesty k naplnění života tomuto pasážérovi ve zlatém taxíku nepodlehne, zda s ním neodjede. Toto napětí mostecká inscenace sice neměla (důsle-

dek jinak správné snahy zbavit poselství hry přílišného patosu), v divákově však vyvolávala účast s osudem pronásledovanou předsedkyní — proto je nositelem historického optimismu sovětských lidí spíše Nonnerův Něprjachin. Proto jeho výkon hodnotí jako hluboce lidské zpodobení neústupnosti od mravních principů a navrhla udělit Karlu Nonnerovi čestné uznání. Za více než zmínku stojí: scéna — družá holých zárovek je výmluvným znakem palčivého prostředí poválečného SSSR.

Přes všechny výhrady považujeme mosteckou inscenaci za velmi solidní čin mladé režisérky, by se jí nepodařilo a oni nemohlo podařit překročit vlastní stín své zatímní životní a společenské zkušenosti.

ČINOHERNÍ STUDIO SDZN V ÚSTÍ NAD LABEM

K šedesátinám VŘSR 1977 přispěli činoherci inscenací Arbuzovovy hry Můj ubohý Marat. Režii měl Jaroslav Vastrý. Už tehdy bylo patrné, že inscenace jde někam jinam, než kam dosud směřoval Ivan Rajmont. Proto byl rozchod s Vostrým i některými herci zákonitý. Začátkem programově nového vzhledu do ruské klasiky byla inscenace Gogolovy Ženitby, kde však osobitá scéna sice inspirovala Baladovu režii, ale prokázala funkční nosnost jen asi do poloviny představení. Paraský mramor v Rajmontově režii byl sice československou premiérou, ale to také byla jeho největší činnost. Jinak se tam na metaforicky uzavírané plátno jakoby promítaly dvě skutečnosti, jež inscenaci už předem oslabovaly: jednak špatný odhad divadelní účinnosti přepisu původně filmového scénáře a za druhé nedostatek času, který měl Rajmont k režijní přípravě.

Tyto podmínky měl naopak pro Tři sestry. Respekt, s nímž soubor přistoupil ke klasice a — intenzitě, s níž Čechov dráždil intelekt o paměť herců, šly naproti Rajmontově snaze vyložit text nikoli z pouhé litery, ale z jeho ducha, nikoli z tradice, ale ze svého generačního světočítu. Přesto, či vlastně proto se Rajmont nedostal do rozporu s Čechovem, ale toliko s Čechovovštinou. (O inscenaci Tři sestry jsme psali již dříve.)

Setkání s Čechovem přineslo proto divákově aktuální pravdy — z nichž nemůžeme přehlédnout například vynikající Knopovu studii Veršini-na a zobecňující varovný obraz současné intelektuálnítiny v Knopových postavách vůbec. Malaměšťák se od Čechovových časů dále zmenšil, ale jeho nebezpečí dále vzrostlo. Souboru přinesly Tři sestry lidské i občanské obohacení, jaké přináší odpovědná snaha vyrovnat se s filozofickou a estetickou kvalitou takové mohutnosti, jakou představuje Čechovovo dílo. Parato proto navrhla ocenit čestným uznáním Ivana Rajmonta za tvůrčí přínos k inscenační tradici Čechovových her a Václava Knopa za ztělesnění Veršini-na. Ivan Rajmont byl oceněn i uznáním ministerstva kultury ČR.

(rb)

Věda a fantazie

Na závěr tohoto ročníku měsíčníku Svazu spisovatelů SSSR Sovětská literatura připravila pražská redakce monothematické číslo, věnované vědeckofantastické literatuře. Oblíbené sci-fi má mezi spisovatelů v Sovětském svazu řadu výborných autorů a 12. číslo Sovětské literatury z jejich prací přináší výběr, umožněný výborným přetlumačením našich předních překladatelů. Čtenáři tak dostávají da